GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ו, 2026
מספר השאלון: 22245
קובץ: תשובות סופיות

היסטוריה

שאלון 22245 (מסלול גמיש)

הוראות לנבחן

נספח: לשאלה 4 (קריקטורה)

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון – לאומיות וציונות

פרק שני – המאבק על הקמת מדינת ישראל

פרק שלישי – סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל

יש לענות על שניים מן הפרקים, ובכל פרק לבחור בשאלה אחת – (2×50) – סך הכול – 100 נקודות.

שימו לב: על תלמידי אשכול 1 לענות על פרק שני ושלישי.

על תלמידי אשכול 2 לענות על פרק ראשון ושלישי.

על תלמידי אשכול 3 לענות על פרק ראשון ושני.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: ספר הלימוד שאושר בנושא לאומיות וציונות וספר הלימוד שאושר בנושאים המאבק על הקמת מדינת ישראל וסוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל.

בספרים יכולים להיות תקופות או נושאים שסומנו באמצעות מדבקות (סימניות) הבולטות מן הספר, וכן קטעים שסומנו באמצעות מדגש (מרקר) או עיפרון, אך אין להשתמש בספרים שבהם הערות בכתב.

שימו לב: בסעיפים שבהם יש להביא מקור מִספר הלימוד, יש לכתוב את שם ההוצאה לאור ואת מספר העמוד שבו נמצא המקור.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה. כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

תשובות סופיות

פרק ראשון – לאומיות וציונות (50 נקודות)

שאלה 1

א. מאפיינים (3): משכילים, בני המעמד הבינוני, עירוניים; מנהיגות המבוססת על כישורים ולא על ייחוס או מסורת; מנהיגים כריזמטיים שהאמינו בכוחם לשנות את המציאות וגיבשו תוכניות מעשיות; שימוש בכלים מודרניים לגיוס ההמונים (עיתונות, ספרים, אגודות, קונגרסים).
מנהיג אירופי: למשל ג'וזפה מציני – משכיל (בעל השכלה משפטית), איש עט, ייסד את "איטליה הצעירה" (1831) והפיץ את רעיונותיו בכתבים ובעיתונות.
הרצל: ד"ר למשפטים, עיתונאי וסופר ממשפחה בורגנית; כריזמטי – "מדינת היהודים" (1896), "אם תרצו אין זו אגדה"; כלים מודרניים – הקונגרס הציוני (בזל 1897), העיתון "די ולט", דיפלומטיה מול שליטים.

ב. טיעון ההיסטוריון – טענה: המשא ומתן על אוגנדה היה תכסיס מדיני ("תכסיס [תרגיל] בלבד"); הרצל לא התכוון לקבל את ההצעה ולוותר על ארץ־ישראל ("נשאר נאמן למטרתו המקורית").
נימוקים: "חומר ארכיוני רב מחזק את הטענה"; המכתב לנורדאו – "תרגיל טקטי בלבד העשוי לקרב את התנועה לארץ־ישראל"; המטרה הייתה הכרה בריטית בתנועה הציונית וביהודים כעם, ולהביא את בריטניה למסקנה ש"פתרון השאלה היהודית אפשרי רק בארץ־ישראל"; "רק עמים ראויים לטריטוריה משלהם".
טיעון אחר – טענה: הרצל היה מוכן לשקול ברצינות את אוגנדה כפתרון ממשי וזמני. נימוקים: מקלט בטוח ("מקלט לילה") ליהודים בסכנה קיומית במזרח אירופה (פרעות קישינב, 1903); "בית לאומי זמני" שבו יתנסה העם בקיום עצמאי עד שיתקבל צ'רטר על ארץ־ישראל.

שאלה 2

א. פעולות (2): טיפוח סמלים ותרבות לאומית (המנון, דגל); טיפוח השפה הלאומית והפיכתה לשפה משותפת; הקניית תכנים לאומיים בספרות ובכתיבת היסטוריה לאומית; יצירת חזון לאומי; הקמת מערכת חינוך לאומית; הקמת תנועות נוער.
מקור מספר הלימוד: מקור שמבטא אחת הפעולות – למשל "נאומים אל האומה הגרמנית" של יוהאן גוטליב פיכטה (ברלין, 1807–1808): חינוך לאומי ושפה גרמנית כבסיס לאחדות.

ב. מקור 1 (הרצל): אין חובה לקשר בין התחייה הלאומית ובין השפה העברית; אפשר לקיים חיים לאומיים בארץ־ישראל בריבוי שפות ("כל אדם ידבר בשפתו", "שווייץ היא הוכחה"; השפה הראשית תיקבע "מאליה, ללא כפייה").
מקור 2 (המודעה, 1913): יש קשר הדוק ומחייב בין תחיית העברית ובין התחייה הלאומית ("הלשון היא נשמת העם! תחיית שפתנו היא יסוד הכרחי בתחיית עמנו"; לימוד בשפה זרה – "התנקשות בנפש האומה... אסון לאומי").
סיבות (שני מאפיינים): יוצר – הרצל, יהודי מתבולל דובר גרמנית שלא ידע עברית, מול בן־יהודה ופעילי החינוך העברי ביישוב; מועד – 1896, לפני הקונגרס הראשון, כשתחיית העברית בראשיתה, מול 1913, אחרי שהעברית נעשתה שפת חיים ולימוד ("מלחמת השפות"); מקום – אוסטרייה, בגרמנית, מול ארץ־ישראל, בעברית; קהל יעד – יהודי התפוצות, רובם לא דוברי עברית, מול היישוב דובר העברית.

שאלה 3

א. גורמים במכתב (2): התנגדות הכוחות השמרניים ששאפו לשמור על הסדר הקיים ("העולם הישן, שהתקיים על בריתות רמאות בין שושלות המלוכה"; "מדוע ניתן למלכים... להגיע מחדש אל השליטה"; "אויבינו פעלו במשותף... ועשו אותנו לצחוק"); פיצול חברתי ומדיני בין התנועות הלאומיות ("טיפחו בנו את השנאה הגזעית הישנה... מנע מאיתנו להבין זה את זה"; "במקום לפעול בכוחות משותפים, פיצלנו את כוחותינו").
ארץ לדוגמה – איטליה (2): שליטת אוסטריה בצפון והתנגדותה לאיחוד; האפיפיור והמדינה האפיפיורית (בהגנת צרפת) התנגדו לאיחוד; חילוקי דעות בין המהפכנים (רפובליקה מול מונרכיה); פער בין הצפון לדרום.

ב. גורמים מעכבים (2): פיזור היהודים בארצות רבות ובשפות שונות; האמנציפציה שאפשרה השתלבות; ארץ־ישראל רחוקה ולא מוכרת; היעדר מימון; ביקורת מבית ומחוץ (אורתודוקסים, מתבוללים, "הבונד"); כישלון המגעים הדיפלומטיים של הרצל; קשיי ההתיישבות (אקלים, מחלות, חוסר ניסיון); הגבלות השלטון העות'מאני על עלייה ("הפתקה האדומה") ועל קניית קרקעות.
גורם מסייע (1): האכזבה מן האמנציפציה; האנטישמיות במערב; פוגרומים בתמיכת השלטון ברוסיה (1881–1882); מנהיגות הרצל; תמיכת הברון רוטשילד; המשרד הארץ־ישראלי; השומר; אליעזר בן־יהודה.
מקור מספר הלימוד: למשל "אוטואמנציפציה" של יהודה לייב פינסקר (1882) – מבטא את הגורם המסייע: הפוגרומים והאכזבה מן האמנציפציה.

פרק שני – המאבק על הקמת מדינת ישראל (50 נקודות)

שאלה 4

א. עמדות: ארגון ההגנה – נגד פגיעה ישירה בבריטים: להיאבק בזירה המדינית הבין־לאומית ולהמשיך בהתיישבות ובהעפלה, בלי לפגוע באנשים ובמתקנים צבאיים בריטיים. אצ"ל ולח"י – בעד מאבק צבאי בבריטים בכל הדרכים, כולל פגיעה בחיילים, באנשי מינהל ובמתקנים צבאיים.
הקריקטורה (פורסמה יום אחרי פיצוץ מלון המלך דוד, 22.7.1946): שני חיילים בריטים נושאים בין ההריסות אלונקה שעליה גופה מכוסה – "האהדה העולמית לציונות".
חיזוק עמדת ההגנה: הפעולה האלימה של האצ"ל הרגה את האהדה העולמית לציונות, שהיא נכס מדיני חיוני. (מתקבל גם: חיזוק עמדת האצ"ל – הקריקטורה מראה את המחיר הכבד שבריטניה משלמת: המפקדה הראשית בהריסות.)

ב. עובדות (2), למשל: השינוי במאזן הכוחות אחרי מלחמת העולם השנייה ("המלחמה הקרה") – עליית ארצות הברית וברית המועצות וירידת כוחה של בריטניה, שהייתה תלויה כלכלית ומדינית בארצות הברית; לחץ אמריקני לפתור את "שאלת ארץ־ישראל" (דרישת טרומן להכניס 100,000 פליטים) מול החשש לפגוע בקשרים עם מדינות ערב ובנפט – מבוי סתום שהוביל להעברת השאלה לאו"ם; תהליך הדה־קולוניזציה ומאבקי תנועות לאומיות (עצמאות הודו 1947); דעת קהל עולמית עוינת בעקבות היחס למעפילים ולעקורים (אקסודוס 1947).

שאלה 5

א. תמיכה בחלוקה (3): הגשמת החזון הציוני – הכרה בין־לאומית בזכות היהודים למדינה; סיום המנדט הבריטי; פתיחת השערים לעלייה; השטח שהוקצה כלל את רוב מישור החוף, רוב העמקים, מקורות מים בצפון והנגב.
פעילות דיפלומטית (3): נציגי היישוב פנו לכל מדינה בעלת זכות הצבעה; גיוס מדינאים בעולם; לחצים כלכליים (ליבריה, דרך יצרן הגומי פיירסטון); ניצול קשרים אישיים; לחץ יהודי ארצות הברית על טרומן ועל חברי הקונגרס; פגישת ויצמן עם טרומן.
הימנעות בריטניה (3): תלות בארצות הברית – לא יכלה להצביע נגד; רצון לשמור על הקשר עם מדינות ערב והנפט ולמנוע את התקרבותן לברית המועצות – לא הצביעה בעד; היא עצמה העבירה את השאלה לאו"ם, ולכן לא רצתה להצביע נגד החלטתו.

ב. ערבים (קושי אחד): עזיבת ההנהגה – "הוועד הערבי העליון שרובו כולו כבר יצא את העיר"; או היעדר פיקוד ארצי – "אצל הערבים אין עם מי לדבר. הם כפופים למנהיגים צבאיים מעירק ומסוריה, והללו אינם מתואמים..."; או אנרכיה – "גנבים שולטים עכשיו ברחוב הערבי".
יהודים (קושי אחד): ירושלים הנצורה – "בליווי שיירות, באבטחת אספקת מים ודלק"; או הרובע היהודי – "בשמירה על היהודים בעיר העתיקה"; או פיצול הכוח – "10,000 אנשי הגנה ופלמ"ח ועוד כ־1,600 פורשים".
בריטים (קושי אחד): מחסור בכוח אדם – "מעט אנשי הצבא והמשטרה שעוד יש לי מתוחים עד הקצה... בלתי מספיק"; או לכודים בין שני הצדדים – "ובהגנה על עצמם מירי של ערבים ויהודים".
מקור מספר הלימוד: למשל השיר "הנה מוטלות גופותינו" של חיים גורי (1948), לזכר הל"ה – מבטא את קושי היהודים: יישובים מבודדים ונצורים וצירים חסומים.

שאלה 6

א. השינוי: בתחילת השלב יתרון לכוח הערבי (צבאות סדירים, נשק כבד, טנקים, מטוסים, מאומנים); לכוח הישראלי נחיתות בנשק כבד, לוחמים מותשים, צבא בשלב התארגנות ופיצול כוחות בין חזיתות. במהלך ההפוגה הראשונה ולאחריה – צה"ל השיג עליונות בנשק ובמספר הלוחמים (הקמת צה"ל והתארגנותו, עלייה וגיוס, משלוחי נשק מצ'כוסלובקיה).
השפעה על המשך המלחמה: מגננה ← מתקפה ("קרבות עשרת הימים", מבצעים יואב, חירם, חורב ועוד) – דחיקת הצבאות הערביים.
השפעה על התוצאות: ניצחון ושליטה על רוב שטח ארץ־ישראל המנדטורית, כולל שטחים מחוץ לגבולות החלוקה; העמקת קריסת החברה הפלסטינית ובעיית הפליטים.

ב. גורמים (3): זעזוע בחברה הפלסטינית עקב עזיבת השכבה העשירה וההנהגה; אנרכיה בחברה הפלסטינית (תחרות בין כוחות, שיתוק החיים הכלכליים, החרמת רכוש); בריחה או עזיבה זמנית בגלל המלחמה; גירוש והרס כפרים בידי צה"ל אחרי פלישת צבאות ערב; השטח שיועד לפלסטינים עבר לשליטת ישראל, ירדן ומצרים; ישראל סירבה להחזיר פליטים; מדינות ערב (למעט ירדן) לא העניקו אזרחות ושיכנו במחנות; מדינות ערב דחו את החלטת האו"ם 194 שאפשרה את החזרת הפליטים במסגרת הסדר כולל.
מקור מספר הלימוד: למשל החלטת העצרת הכללית של האו"ם 194 (11 בדצמבר 1948), סעיף 11 – מבטא את הגורם: הבעיה לא נפתרה, כי ההחזרה הותנתה והצדדים לא קיבלו את ההחלטה.

פרק שלישי – סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל (50 נקודות)

שאלה 7

א. גורמים (3, מתחומים שונים): אידאולוגי – התפתחות רעיון הלאומיות, התנגדות אידאולוגית של שתי מעצמות־העל לקולוניאליזם, התנגדות לקולוניאליזם בדעת הקהל בעולם; כלכלי – משבר כלכלי בבריטניה ובצרפת אחרי מלחמת העולם השנייה, ירידה ברווחיות המושבות; פוליטי – שינוי ביחסי הכוחות ("המלחמה הקרה"), מאבק התנועות הלאומיות במושבות, השפעת האו"ם, הקמת "הליגה הערבית", השפעת מלחמת העולם השנייה על תושבי המושבות.
הגורם העיקרי: עמדה מנומקת (למשל הגורם הפוליטי – היחלשות המעצמות הקולוניאליות ועליית מעצמות־העל).

ב. המגמה: עזיבת מרבית היהודים את ארצות האסלאם וסיום הדרגתי של נוכחותם בהן – מ־955,700 (1948) ל־266,200 (1966) ול־189,900 (1969). דוגמאות (3) מן הטבלה, למשל: מרוקו 250,000→70,000→50,000; עירק 125,000→6,000→2,500; לוב 40,000→6,000→100; תימן 45,000→2,000; אלג'יריה 130,000→3,000→1,500.
גורמים (3): תהליך הדה־קולוניזציה – היהודים נחשבו תומכי השלטון הקולוניאלי, התערערות ביטחונם במדינות העצמאיות; התגברות הלאומיות הערבית ובדחיית התושבים היהודים כזרים; השפעת מלחמת העצמאות – פרעות ביהודים (מצרים, עירק, לוב, מרוקו); הקמת מדינת ישראל – התלהבות שהגבירה את החשדנות; החלטות הליגה הערבית (1946, 1947) לפגוע ביהודים; מלחמת סיני (1956) ומלחמת ששת הימים (1967) – פגיעה ביהודי מצרים ופרעות בלוב.

שאלה 8

א. מארצות האסלאם: הקמת המדינה ורצון להיות שותף בבנייתה; התעצמות הסכסוך הערבי־ישראלי – יחס עוין והתפרצויות אלימות נגד יהודים; התגברות העוינות במהלך מלחמת העצמאות ואחריה; עוינות בצפון אפריקה בעקבות הדה־קולוניזציה.
מאירופה: פליטי שואה במחנות העקורים חיפשו מקלט; השפעת מרידות, תסיסות אנטי־קומוניסטיות, מצוקה כלכלית ואנטישמיות במזרח אירופה.
מקור מספר הלימוד: למשל חוק השבות (1950) – "כל יהודי זכאי לעלות ארצה" – מבטא את הגורם: הקמת המדינה ופתיחת שעריה.

ב. נסיבות (3 עובדות): מדינה צעירה אחרי מלחמה קשה – משאבים וכוח אדם הופנו להשתקמות ולבניית הכוח הצבאי; מספר העולים גדול ממספר הקולטים (יישוב של כ־650,000 קלט כ־700,000 עולים בשנים 1948–1951 ויותר ממיליון עד אמצע שנות השישים) – מעברות, צנע; מחסור במשאבים – עלייה סלקטיבית – הגבלת העלייה מארצות שבהן היהודים לא היו בסכנה; בעיות ביטחון וגבולות – יישובי ספר ופיזור אוכלוסייה; מגוון תרבויות – "כור ההיתוך".
"כור ההיתוך" בשיר (2): הנחלת העברית – בקטע מתואר כיצד העולים חוזרים בכל בוקר לעברית, שבעיניהם היא שפה זרה, קשה וקרה; עברות שמות – הדוברת מספרת שהעולים משנים את שמותיהם; ויתור על עולם התרבות והמעמד – בקטע מתואר שתוכניות העולים לא התגשמו, שהם נאלצו להחליף מקצוע, ושהם מייפים את זיכרונותיהם ומספרים על בתים עשירים ומפוארים שהיו להם בארץ המוצא.

שאלה 9

א. תחושות בקטע (3 דוגמאות): איום קיומי – "ידעת שהבית בסכנה", "הדאגה שהייתה למה שיהיה פה בבית", "הדבר הגדול והנורא הזה עומד להתרחש"; חשש מכוח צבאות ערב – "שהתותחים הירדניים מגיעים עד תל אביב... ושחיל האוויר המצרי והערבי חזק מאוד", "יספיקו לגרום נזק רב"; חשש לפגיעה בעורף ובאזרחים – "הסתכלתי על המקלטים, הסתכלתי על הילדים", "החפירות החדשות".
גורמים (3): איומי נאצר וצעדיו (כניסת צבא מצרים לסיני, סילוק כוח האו"ם, סגירת מצרי טיראן); התעמולה הערבית על מלחמת השמדה; הברית הצבאית של מצרים עם סוריה ועם ירדן – תחושת מצור; היעדר תמיכה בין־לאומית; התחושה שממשלת אשכול חלשה ואינה מתאימה לשעת חירום.

ב. הפער: מחשש, דאגה וחרדה קיומית לפני המלחמה – לשמחה, זחיחות, ביטחון, עוצמה וגאווה לאומית אחריה.
מהלכי המלחמה (3): השמדת חיל האוויר המצרי בתוך שעות (ואחר כך חילות האוויר של סוריה וירדן); הבסת הצבא המצרי והגעה לתעלת סואץ בתוך ימים; כיבוש העיר העתיקה בירושלים והגדה המערבית; כיבוש רמת הגולן והחרמון.
תוצאות (3): השטחים שבשליטת ישראל גדולים פי שלושה ויותר משטחה לפני המלחמה – עומק אסטרטגי, הסרת איומים על יישובי הגליל, המרכז והדרום; שליטה במקומות קדושים (הכותל, הר הבית, מערת המכפלה); עליונות צבאית מובהקת לאחר ניצחון מהיר ובאבדות מעטות יחסית.

שאלה 10

א. מטרות בקטע (3): להשיב לעצמה את השטחים שאיבדה – "הבנו שסוף־סוף נשחרר את סיני מהישראלים"; לנקום בישראל על התבוסה ב־1967 – "מצרים תנקום את נקמתה", "הגיעו החדשות שחיכינו להן במשך שש השנים האחרונות מאז מלחמת יוני 1967"; לשקם את כבודה – "שמחנו שסוף־סוף התחלנו להגיב", "השמחה וההתרוממות", הקצינים "ולנקוט פעולה צבאית נחרצת".
הושגו (2 עובדות): ההצלחות בתחילת המלחמה (צליחת התעלה, פריצת קו בר־לב) שיקמו את הגאווה הלאומית; הסכם הפרדת הכוחות (1974) – בסיס למשא ומתן מדיני; ביקור סאדאת בירושלים (1977), הסכמי קמפ־דייוויד (1978), הסכם השלום (1979) והחזרת סיני כולו.

ב. הפער: המלחמה הסתיימה בניצחון צבאי ישראלי (צה"ל ניצב מעבר לתעלה, בכ־101 ק"מ מקהיר, ובגולן בכ־40 ק"מ מדמשק), אך בציבור שררו תחושות קשות בגלל המחיר הכבד והמחדל.
עובדות (3): הצלחת מצרים וסוריה להפתיע בהתקפה מתואמת – כישלון המודיעין; פריצת קווי ההגנה והחזקת שטחים למרות הבטחות הדרג המדיני והצבאי; כישלונות בימים הראשונים (נפילת מעוזים ומוצבים, כישלון התקפת הנגד); המחיר הכבד – יותר מ־2,300 הרוגים ואלפי פצועים; שבויים ונעדרים.

כל הבגרויות בהיסטוריה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/history